

5. Тычына, М. А. Якуб Колас / М. А. Тычына // Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя: у 4 т. / НАН Беларусі, Ін-т літ. імя Я. Купалы. – Мінск: Беларус. навука, 1999. – Т. 1. – С. 176–236.

УДК 808.26–313.1(043.3)

ЛІТАРАТУРНЫЯ ПЕРСАНАЖЫ І ПРАТАТЫПЫ Ў ТВОРАХ ЯКУБА КОЛАСА

В. В. Шур

*Мазыр, Рэспубліка Беларусь
kovsharolga@tut.by*

У артыкуле даецца тлумачэнне імёнаў літаратурных персанажаў і іх прататыпаў у творчасці Якуба Коласа. Каментарыі да тлумачэнняў і самі тлумачэнні выяўлены аўтарам артыкула ў творах самога пісьменніка, а таксама іншых аўтараў, ва ўспамінах яго знаёмых і землякоў.

Ключавыя словы: Якуб Колас; онім; літаратурны персанаж; прататыпы; псеўданім.

LITERARY CHARACTERS AND PROTOTYPES IN THE WORKS OF YAKUB KOLAS

V. V. Shur

*Mozyr, Republic of Belarus
kovsharolga@tut.by*

The article explains the names of literary characters and their prototypes in the works of Yakub Kolas. Comments to the explanations and the explanations themselves are found by the author of the article in the works of the writer himself, as well as other authors, in the memoirs of his acquaintances and countrymen.

Keywords: Yakub Kolas; onym; literary character; prototypes; alias.

У Год гістарычнай памяці імёны класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа, іх юбілеі, якія адзначаюцца цяпер, а таксама імёны-сімвалы, рэальныя імёны некаторых персанажаў з іх класічных твораў набываюць асаблівы сэнс. Беларусы паслядоўна, як сказаў Пімен Панчанка, на творчасці класікаў выяўляюць, выходзяць патрыятызм, бо «кнігі Коласа // і калыскаю, і школай былі // і па новай зямлі, // нас у сённяшні дзень прывялі. // Песні Коласа нас // навучылі Радзіму любіць, // Родны край бараніць».

Якуб Колас (Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч (1882–1956 гг.) – народны пісьменнік, класік і заснавальнік новай беларускай літаратуры і беларускай літаратурнай мовы, акадэмік АН БССР, заслужаны дзеяч навукі, лаўрэат некалькіх дзяржаўных прэмій СССР і БССР і інш., выступаў пераважна пад псеўданімамі *Тарас Гушча, Гушча, Адзінокі, Альбуцкі, Андрэй «Сацыяліст», Тамаш Булава, Пятрусь Дзягель, Дзядзька Карусь, Дзям'янаў Гуз, Ганна Крум, Лесавік, Мікалаевец, Наднёманец, Стары Шут, Торба Іван, Дубовы Ліст, Кудеснік, Марцін, Марцін з-за рэчкі, Свой чалавек, К., К. М., К-с, Колас Якуб, Adzinoki K., Swoj czalawiek* і інш. Усяго каля 60 псеўданімаў (Я. Саламевіч).

У сваёй пісьменніцкай творчасці, як падлічана даследчыкамі, выкарыстаў 252 мужчынскія і 142 жаночыя імёны. Усяго ў яго творах зафіксавана 870 мужчынскіх і 333 жаночыя персанажы [11, с. 53]. Пісьменнікі пры выбары такіх найменняў сваім персанажам арыентуюцца на рэальны анамастыкон свайго часу, пры гэтым звычайна свядома ці інтуітыўна ўлічваюць такія неабходныя для літаратурнага оніма патрабаванні, як стварэнне ўласным імем уяўлення аб нацыянальнай, узроставай, сацыяльнай, прафесійнай адпаведнасці носбіта імені. Праз

выбар імёнаў прасочваецца нацыянальна акрэсленая і эстэтычная пазіцыя пісьменніка, яго адносіны да персанажа – носьбіта імені, мэтанакіраванасць, абумоўленая ідэяй твора, аўтарскай задумай, яго дасведчанасць, творчы патэнцыял, моўная культура, асацыятыўна-стылістычная знаходлівасць, якія, як правіла, праяўляюцца пры ўдалым выбары імені. Уласныя імёны, з’яўляючыся састаўным элементам лексічнай сістэмы пісьменніка, выконваюць немалаважную ролю ў стварэнні мастацкіх вобразаў, у раскрыцці аўтарскага разумення твора, адлюстраванні моўных і літаратурных традыцый, якія стварыў ці працягваў мастак слова.

Андрэй Лабановіч – галоўны герой трылогіі «На ростанях», аўтабіяграфічны вобраз дарэвалюцыйнага вясковага настаўніка, які займае актыўную жыццёвую пазіцыю, пасля доўгіх блуканняў і пакут уступае на шлях актыўнай барацьбы з царызмам. Змаганне за народнае шчасце прыносіць яму радасць. Пры стварэнні гэтага вобраза Колас не толькі выкарыстаў эпізоды сваёй біяграфіі, але і надзяліў яго рысамі ўласнага характару і душэўнага складу: «Лабановіч быў хлопец крэпкі, моцна зросся з зямлёю і жыццём, любіў гэтае жыццё, на парозе якога стаяў і росквіт якога для яго толькі што зачынаўся» [6, IX, с. 15].

У аснове прозвішча апелятывы *лабасты*, *лобан*, якія ўжываюцца для апісання чалавека не толькі з вялікім ілбом, а і разумнага, кемлівага (аналогія на падставе антрапаметрычных характарыстык і параметраў). У трылогіі Якуб Колас выкарыстоўвае разнавіднасці гэтага прозвішча: *Лабуня*, *Лабанок*, якія ўжывае ў лагодным звароце Турсевіч:

«– Ну, вось што, Лабуня! Зараз закамандую гаспадыні самавар. Будзем сядзець, будзем піць чай і гаварыць.

– А ведаеш, Лабанок, – таемна прамовіў Турсевіч, панізіўшы голас, – можа б ты выпіў чарку» [6, IX, с. 74].

У часы маладосці Якуба Коласа яго ўласнае прозвішча *Міцкевіч*, а таксама створанае ім прозвішча галоўнага персанажа трылогіі ўспрымаліся ў грамадстве як сацыяльна падвышаныя. Пра гэта, напрыклад, сведчаць успаміны пісьменніка М. Лобана, які пісаў: «Кажуць, калі дзед [пісьменніка. – *В. Ш.*] першы раз пайшоў у школу, настаўнік запытаў яго: “Як прозвішча?” – “Лабановіч”, – адказаў хлапчук. – “Як – Лабановіч? Мужык ды шляхецкае прозвішча носіш? Лобан тваё прозвішча”, – запярэчыў настаўнік і запісаў “Лобан Василий”» [2, с. 151].

Глыбокі філасофскі і сімвалічны сэнс выяўляецца і ў псеўданіме Канстанціна Міцкевіча – *Якуб Колас*. Пра гэта пераканальна гаварыў на юбілейным вечары, прысвечаным 90-годдзю песняра, П. Броўка. Ён вобразна параўнаў Якуба Коласа з коласам збажыны, які дае вялікае багацце народу – *хлеб*. Колас-паэт падараваў свайму народу, ды і ўсяму свету, жамчужнае зерне – палымяныя словы, свае цудоўныя творы. Іх трэба берагчы, і рабіць гэту пачэсную справу неабходна ўсёй грамадой. У псеўданіме шмат сэнсу і чалавечага цяпла. Як піша Н. Гудко, *Колас* – гэта хлеб, гэта само жыццё. Сваім псеўданімам яшчэ на пачатку творчай дарогі малады паэт быццам падкрэсліў, што ўсім жыццём і творчасцю будзе звязаны з роднай зямлёй, што стане неад’емнай часцінкай свайго народа. А яго жыццё, як з найглыбейшай крыніцы, будзе чэрпаць думкі і надзеі, матывы і фарбы [3]. І хоць псеўданім *Якуб Колас* стаў сінонімам такіх усталяваных у беларускай літаратуры перыфраз, як *заснавальнік беларускай прозы*, *гусляр першай рэвалюцыі* (А. Вялюгін), *стваральнік «Новай зямлі»* (Я. Брыль) і інш., аднак і сапраўднае прозвішча класіка не з’яўляецца для нас, беларусаў, звычайным онімам. У ім таксама акумуляецца глыбокі і сімвалічны сэнс (заўважаны не толькі М. Лужаніным), які ўмела падкрэсліваецца таксама перыфразай *радзіма двух Міцкевічаў*, створанай Максімам Танкам: «Хацелася пабываць на радзіме двух Міцкевічаў, яшчэ раз наведаць знаёмыя мясціны». Значэнне гэтага апісальнага выразу (*радзіма двух Міцкевічаў*), як правільна адзначыла Г. Малажай, вынікае з таго, што два волаты літаратуры – Адам Міцкевіч і Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч (Якуб Колас) – нарадзіліся ў *Прынёманскім краі* [9, с. 42]. Дарэчы, гэтым псеўданімам, як сведчыць слоўнік Янкі Саламевіча, карысталіся яшчэ два беларускія пісьменнікі – М. Кудзелька (Міхась Чарот) і М. Горцаў [10].

Арыгінальна тлумачыць псеўданімы класіка прафесар Т. І. Шамякіна. У манаграфіі «Фальклор і беларуская літаратура ў люстэрку міфалогіі» яна выяўляе міфалагічныя вытокі паходжання псеўданімаў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Такія імёны абодвух класікаў, на яе думку,

маюць міфалагічны пачатак. Яны свядома і, верагодна, у нейкай ступені інтуітыўна выбраны аўтарамі. Гіпотэза паходжання, прапанаваная даследчыцай, фармулюецца наступным чынам: абодва псеўданімы звязаны з «універсальнай філасафемай кола-круга, з сонечным культам нашых продкаў і ўшанаваннем маці-зямлі». Этымалогія слова *Купала* надзвычай багатая: свята, напрыклад, прыпадае на дзень летняга сонцазвароту (падобна таму, як *Каляды* звязаны з зімовым сонцазваротам (звяртаем увагу: Іван Луцэвіч (Янка Купала) нарадзіўся 25 чэрвеня напярэдадні свята *Купалы*, а Канстанцін Міцкевіч (Якуб Колас) 3 лістапада напярэдадні *Каляд*). Два названыя святы звязаны, як лічыць Т. Шамякіна, з асноватворным словам «кола» (круг), а таксама з міфалагічнай істотай *Калядой*, якая ўвасабляе сабой гадавое кола (калясо, круг). Свята *Каляды* прыходзіцца на дзень зімовага сонцазвароту, а *Купалы* – летняга. Такім чынам, псеўданімы двух вялікіх класікаў беларускай літаратуры – Купалы і Коласа – аказаліся звязаны з двума важнейшымі сонечнымі святамі года, бо колас, як і Каляда, азначае вечны кругазварот жыцця, вечнае кола, залежнае ад зямлі і сонца, у тым ліку, сімвалічна, і пераўтварэнне душы чалавека (нараджэнне – смерць – новае нараджэнне) [12, с. 104–105].

Псеўданімы *Янка Купала* і *Якуб Колас*, як пісаў А. Лойка, сталі сімваламі беларускай літаратуры, увогуле сімваламі Беларусі, але не напamую, як *Леся Українка*, нацыянальная іпастась якой выяўляецца адкрытым тэкстам, канкрэтным вызначэннем прыналежнасці Украіне, украінскаму народу. Псеўданімы *Янка Купала* і *Якуб Колас* можна назваць надзвычайнымі, унікальнымі па іх выражэнні беларускасці, па паэтычнасці гэтага выражэння, па шырокапанарамнасці іх змястоўнасці, што ўвабрала ў сябе і сацыяльнае, і нацыянальнае, і беларускаментальнае, і традыцыйна народнае, фальклорнае, земляробчае, свабодалюбчае, пачціва-маральнае, філасофскі заглыбленае [7, с. 55].

Адзін з псеўданімаў К. Міцкевіча – *Дубовы Ліст*. Сын лесніка, Якуб Колас, любіў лес, у яго ёсць самыя розныя творы, дзе класік з вялікай цеплынёй і пашанай апавядае, нават сімвалізуе некаторыя тыповыя і частыя ў нашым нацыянальным ландшафце дрэвы. Асаблівае стаўленне ён меў да дубоў. Напрыклад, вобразы-сімвалы дубоў засведчаны ў вершы «Дуб», у паэме «Сымон-музыка», у казцы «Дуб і чароціна» і інш. Коласаўскі лес, як пісаў Аляксей Ненадавец у артыкуле «Вобразы-сімвалы дубоў у творах Я. Коласа, Я. Купалы і У. Караткевіча», гэта своеасаблівы сімвал імкнення да волі, свабоды, адлюстраванне прастораў беларускай зямлі. У яго творах, напрыклад, дуб – жывая істота, з якой пісьменнік размаўляе, дзеліцца ўражаннямі, знаёміць з сябрамі. Так, Максім Лужанін успамінаў, што ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны Якуб Колас, знаходзячыся ў эвакуацыі ў Падмаскоўі, сустракаючы сяброў, запрашаў іх у парк і там літаральна знаёміў іх з сябрамі-дубамі, у песняра тады кожнае дрэва мела чалавечае імя. Канстанцін Міхайлавіч, як успамінаў М. Лужанін, ахрысціў іх так трапна, што, калі называў чарговае імя, здавалася, перад намі не дуб, а сапраўдны Рыгор, вясковы дзядзька ў лапціках і найстарэйшы ў гэтай сям’і называў сябе.

Увогуле ў беларусаў дуб – дрэва, якое было шанаванае ва ўсе часы. Па народнай міфалогіі, на ім трымаліся *вада*, *агонь* і *зямля*. Дуб з прыпісанымі яму незвычайнымі якасцямі праводзіў у свет людзей энергію іншасвету, змяшчаў у сабе вітальныя сілы незвычайных істот. Дуб быў крыжовым дрэвам. Згодна з некаторымі паданнямі, крыж для распяцця Хрыста быў зроблены з дубу, а таксама служыў увасабленнем душы мужчыны, які не пражыў свой век, загінуў і прарос дубам. Відаць, гэтыя біблейскія факты меў на ўвазе і Колас, жыў імі, успамінаючы штодзённа свайго сына Юрку, які бяспследна прапаў у першыя месяцы вайны і ў гонар якога таксама пасадзіў дуб. Відаць, зыходзячы з такіх асабістых уяўленняў і стаўлення, К. Міцкевічам у свой час і быў абраны псеўданім *Дубовы Ліст*.

М. Лужанін, спасылаючыся на Якуба Коласа, прыводзіць доўгі спіс літаратурных персанажаў трылогіі і іх прататыпаў. Іх імёны і імёны (прозвішчы) прататыпаў літаратурных персанажаў падобныя ў чымсьці або зусім супадаюць. Гэта: Ядвіся – Ядвіга Ігнатаўна Баранцэвіч, Саханюк – Дылеўскі, Шырокі – Фама Іванавіч Гладкі, Тукала – Сымон Самахвал, Садовіч – Алесь Сянкевіч, Анцыпік – Анцыповіч, Уладзік – Уладзімір Міцкевіч, Лапаткевіч – Лапцэвіч, Мілеўскі – Адам Мілюк, Янкавец – Нічыпар Янкоўскі, Трайчанскі – Базыль Шчорс, айцец Уладзімер – Уладзімір Бяляеў, Васількевіч – Васілёк, Тадорык – Іван Фёдараў, Ротмістр – Солтан, Аляксандр Галубовіч – Аляксандр Голуб, Рутовіч – Руткоўскі, Рагоза – Рагозін, Алейка – Алейчык, Касперыч – Каспяровіч, Сымон Тургай – Якаў Сямёнавіч Бязмен, Вольга Віктараўна

Андросава – Вольга Віктараўна Ганцава, Антаніна Міхайлаўна Мураўская – Аляксандра Міхайлаўна Мурашка, Пракурор суда – Юршэўскі, Бабека – Кабека, адвакат Петрунёвіч – Петрусевіч, Семіпалаў – Самойлаў, Народаволец – Бонч-Асмалоўскі, Кастогін – Канстанцінаўскі, Будачнік – Курульчык, Івась – Ласіцкі, Дулеба – Камароўскі [8, с. 212]. Нават павярхоўнае знаёмства з гэтым спісам пераконвае, што пісьменнік, ствараючы мастацкі вобраз, рэдка выбіраў літаратурнаму персанажу імя і прозвішча, у якім не было б чагосьці агульнага, падобнага з найменнямі правообраза літаратурнага персанажа.

Ад самога Якуба Коласа, яго родных, сяброў, даследчыкаў творчасці класіка можна даведацца, што Алесь Аляксандравіч Турсевіч – прататып *Максіма Юстынавіча Турсевіча* ў трылогіі «На ростанях», а Іван Васільевіч Міцкевіч – *Яська Базылёў, Яська-Небарача, Яська-хват, Іване* – у паэме «Новая зямля»; Мікалай Сцяпанавіч Мініч – вучань Якуба Коласа (Канстанціна Міхайлавіча Міцкевіча) у Верхмені – прататып *Грышкі Мініча* ў трылогіі; у гэтым творы вёска Люсіна апісана як *Цельшына*, а сяло Пінкавічы, якое ў наш час ужо прыгарад Пінска, пад пяром пісьменніка ў трылогіі падаецца як *Выганы* [1].

Эвалюцыя ад прататыпа да літаратурнага персанажа нярэдка бывае надзвычай складанай, супярэчлівай, абумоўленай не толькі мастакоўскімі схільнасцямі, густам пісьменніка, але і гістарычнымі падзеямі, абставінамі, у якіх апынуўся прататып літаратурнага персанажа. Так, зямляк і сябар Якуба Коласа *Аляксандр Сянкевіч* стаў правообразам аж чатырох літаратурных герояў – *Алеся Садовіча* ў трылогіі «На ростанях», *Баса-Грэні* ў п’есе Якуба Коласа «Забастоўшчыкі», доктара *Сташынскага* ў аповесці А. Фадзеева «Смерць Чэньювая», у яго рамане «Разгром». Вядомы беларускі гісторык Э. Іофе на падставе архіўных звестак і іншых матэрыялаў пазнаёміў чытачоў «Настаўніцкай газеты» (16 снежня 1999 г.) з малавядомымі і невядомымі старонкамі біяграфіі гэтага арыгінальнага і нават легендарнага чалавека, хаця жыццёвы шлях А. Сянкевіча ад «зялёнага» семінарыста да змагара-рэвалюцыянера, героя Грамадзянскай вайны на Далёкім Усходзе, выдатнага дзяржаўнага і партыйнага дзеяча Савецкай Беларусі, таленавітага пісьменніка і вучонага, публіцыста закончыўся, на жаль, трагічна: у 1938 г. ён быў беспадстаўна рэпрэсаваны і прыгавораны да выключнай меры пакарання – расстрэлу [5, с. 4]. Якуб Колас, напрыклад, не мог у 1930–1940-х гадах пісаць пра А. Сянкевіча, не змяніўшы яго прозвішча, што было абумоўлена складанай сацыяльна-палітычнай сітуацыяй у краіне, масавымі рэпрэсіямі, у гарніле якіх апынуўся і прататып твораў Якуба Коласа і А. Фадзеева.

Як мы ўжо адзначалі, Аляксандр Сянкевіч пад пяром Якуба Коласа стаў Алесем Садовічам – арганізатарам першага з’езда беларускіх настаўнікаў у вёсцы Мікалаеўшчына. На ім прысутнічалі больш за 20 настаўнікаў, у тым ліку *Канстанцін Міцкевіч* (Якуб Колас), *Іван Фёдарав* (Янка Маўр), *Аляксандр Райскі, Нічыпар Янкоўскі*. Знаёмыя пісьменніка ўспаміналі, што Якуб Колас часта называў А. Сянкевіча па-сяброўску *Басам*. Гэта мянушка замацавалася за ім яшчэ ў Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі. У 1924 г. пісьменнік напісаў п’есу «Забастоўшчыкі», у аснове якой падзеі першага з’езда настаўнікаў Беларусі, які адбыўся 9 ліпеня 1906 г. Галоўныя героі п’есы атрымалі прозвішчы, якія былі ўтвораны ад былых мянушак, пад якімі Алесь Сянкевіч, Сямён Самахвал, Булыга і Нічыпар Янкоўскі былі вядомы яшчэ з семінарскіх часоў: *Бас-Грэнка, Сымон Падбрэхіч-Гарнак, Хрушч-Булыга, Янкавец*.

Мікола Жыгоцкі ў артыкуле «Дарога праз дрыгву» ўдакладняе некаторыя рэальныя факты і падзеі, звязаныя з асобай Васіля Ісакавіча Талаша, які стаў прататыпам дзедка Талаша ў вядомай аповесці Якуба Коласа, прысвечанай падзеям грамадзянскай вайны на Мазыршчыне. Гэтыя факты пісьменнік умела выкарыстаў і па-мастацку апрацаваў, увёўшы ў займальны сюжэт знакамітай з даваенных часоў аповесці «Дрыгва». Працитуем некаторыя фрагменты з названага артыкула М. Жыгоцкага: «Васіль Ісакавіч Талаш нарадзіўся 25 снежня 1844 г. у беднай сялянскай сям’і. Бацька яго, Ісак Сцяпанавіч, усё жыццё працаваў на зямлі, гнуў спіну, але не разбагацеў. Ён не здолеў 19-гадоваму сыну выдзеліць пасля жаніцбы зямельны надзел, таму той вымушаны пайсці ў прымы ў суседнюю вёску Навасёлкі. Тут Васіль Талаш разам з жонкай Палагеей (у творы Якуба Коласа яна *бабка Наста, бабуля Насуля, Насця Балыга*. – В. Ш.) старанна працаваў, трымаў гаспадарку на належным узроўні. За 50 гадоў сумеснага жыцця яны прыдбалі адну дзесяціну сенажаці і дзве дзесяціны ворнай зямлі. Былі яшчэ дзве каровы і два валы. Але галоўнае багацце – дарослы сын і дзве дачкі “на выданні”...» [4, с. 189].

Якуб Колас успамінаў, што Талаш катэгарычна быў не згодны, што ў аповесці «Дрыгва» не зусім правільна пісьменнік апісаў эпізод, у якім стары паляшук, адстойваючы законнае права на стажок свайго сена, раскідаў пяцёх легіянераў, вырваўся ад іх і ўцёк. У аповесці ж іх было трое. Дзеда гэта абурала, і ён катэгарычна рэагаваў. Пра гэта Якуб Колас з гумарам успамінаў: «Аж завальваецца да мяне ў Акадэмію дужы дзед і кажа:

– Гэта ты Колас?

– Я.

– Дык што ты пра мяне набрахаў? Хіба я ад трох палякаў уцякаў, га?» [8, с. 303].

Да вобразы дзеда Талаша звярталіся прадстаўнікі розных напрамкаў мастацтва. Апрача Заіра Азгура, мастак Фёдар Мадораў зрабіў найбольш удалы, як лічаць спецыялісты, партрэт палешука-партызана. «Палескі селянін паўстае з яго як абагульнены вобраз народнага мсціўцы: у дзеда ваяўнічы выгляд у кароткім аўчыным кашушку, падпярэзаным крыж-накрыж патроннымі стужкамі, з падвешанымі на поясе гранатамі, на грудзях аўтамат». Вобраз дзеда Талаша паступова яшчэ з даваенных часоў пачаў сімвалізавацца. Гэтаму садзейнічала яго актыўная жыццёвая пазіцыя, яшчэ з часоў грамадзянскай вайны сустрэчы ў калектывах, асабліва ў гады Вялікай Айчыннай вайны, а таксама чытацкія канферэнцыі з яго ўдзелам у многіх раёнах Беларусі, неаднаразова кіначасопіс «Савецкая Беларусь» дэманстраваў сустрэчы дзеда Талаша з артыстамі і Якубам Коласам. Пісьменнікі Аляксей Новікаў-Прыбой, Міхась Машара гераізму стагадовага палешука прысвяцілі свае творы, а ў наш час быў створаны тэлевізійны фільм «Дзед Талаш».

Такім чынам, у артыкуле на прыкладах з твораў самога Якуба Коласа і іншых пісьменнікаў, вучоных растлумачаны выбар псеўданімаў і імёнаў літаратурных персанажаў у творчасці класіка беларускай літаратуры. Выяўлена спецыфіка стварэння асобных онімаў ад імёнаў прататыпаў, большасць якіх створана па мадэлях беларускіх прозвішчаў. Зрэдку аўтар спыняе выбар на спецыфічных імёнах літаратурных персанажаў, уласцівых толькі яго творчасці.

Бібліяграфічны спіс

1. Анамастычны слоўнік твораў Якуба Коласа / АН БССР, Ін-т мовазн. імя Я. Коласа; склад. Г. У. Арашонкава [і інш.]; пад рэд. М. В. Бірылы. – Мінск: Навука і тэхніка, 1990. – 636 с.
2. Вытокі песні: аўтабіягр. беларус. пісьменнікаў / склад. Я. Казека. – Мінск: Маст. літ., 1973. – 335 с.
3. Гудко, Н. Жыццё на стагоддзі / Н. Гудко // Наша слова. – 2012. – 31 кастр.
4. Жыгоцкі, М. Дарога праз дрыгву / М. Жыгоцкі // Полымя. – 2008. – № 6. – С. 189–201.
5. Іофе, Э. Прататып чатырох літаратурных герояў / Э. Іофе // Настаўн. газ. – 1999. – 16 сн.
6. Колас, Я. Збор твораў: у 12 т. / Я. Колас. – Мінск: Дзяржвыд. БССР, 1961–1964. – 12 т. (Тут і далей цытаты з мастацкіх твораў падаюцца паводле гэтага выдання.)
7. Лойка, А. Займальная літаратура: эсэ / А. Лойка. – Мінск: Літ. і Мастацтва, 2009. – 173 с.
8. Лужанін, М. Колас расказвае пра сябе: аповесць-эсэ / М. Лужанін. – Мінск: Маст. літ., 1997. – 340 с.
9. Малажай, Г. М. Сучасная беларуская мова: перыфраза: [вучэб. дапам. для філал. фак. пед. ін-таў] / Г. М. Малажай. – Мінск: Вышэйш. шк., 1980. – 93 с.
10. Саламевіч, Я. Слоўнік беларускіх псеўданімаў і крыптанімаў / Я. Саламевіч. – Мінск: Маст. літ., 1983. – 287 с.
11. Чабатар, Н. А. Уласныя асабовыя імёны ў мастацкіх творах Якуба Коласа / Н. А. Чабатар // Каласавіны: тэз. дакл. і паведамл. навук. канф., прысвеч. 107-гадавіне з дня нарадж. нар. паэта Беларусі Якуба Коласа і 30-годдзю адкрыцця музея песняра / АН БССР, Літ. музей Я. Коласа; склад. М. Д. Мацюх; рэдкал.: З. М. Камароўская (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 1989. – С. 53–55.
12. Шамякіна, Т. Фальклор і беларуская літаратура ў люстэрку міфалогіі / Т. Шамякіна. – Мінск: БДУ, 2016. – 222 с.
13. Шур, В. Беларускія ўласныя імёны: беларуская антрапанімія і тапанімія: дапам. для магістрантаў, якія навучаюцца па спец. 1-21 80 11 «Мовазнаўства» / В. Шур. – Мазыр: Выснова, 2018. – 355 с.